

Domnika Radulesku

Vozom do Trsta

Prevela
Dijana Đelošević

Laguna

Naslov originala

Domnica Radulescu
TRAIN TO TRIESTE

Copyright © 2008 by Domnica Radulescu

Za Aleksandra i Nikolasa

Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

PRVI DEO

MESECI NARANDŽASTE BOJE

Napuštam Crno more, zlatne i slane kože, kose umršene i izbledele od sunca, kako bih vozom prešla predeo uz ljubičastoplavo more, polja suncokreta pored Bukurešta, a onda pravo kroz planine stigla do šume koja jako miriše na smolu.

Sedamnaest mi je godina. Svakog leta moji roditelji i ja ostavljamo vrele ulice Bukurešta kako bismo proveli dve nedelje na plažama Crnog mora a zatim dva meseca uživali u kući moje tetke na Karpatima. Putujemo iz primorskog grada Mangalije do podnožja Karpata, odnosno Brašova sa njegovom gotskom Crnom crkvom i ruševinama srednjovekovnih utvrđenja. Svakog leta hrlim u planine, žudeći za svežim, mirisnim vazduhom i iskričavim svitanjima.

Ovog puta idem samo s majkom jer otac nije mogao da pođe. Te noći kada smo stigli s Crnog mora, želim da se prošetam po kraju. Tetka Nina, sestra moje majke, savetuje me da se prvo odmorim, a ne da odmah izlećem tako pregrejana i znojava. Ona uvek deli savete oprezno i mirno kao da se brine da nekog ne uznemiri, za razliku od moje majke koja odmah bubne svoje mišljenje piskavim glasom koji zahteva svu vašu pažnju.

Moje mlađe sestričine Miruna i Riri žele da ostanem kako bih se igrala sa njima. Miruna, kojoj je skoro deset godina, ima najplavlje oči koje sam ikada videla, plače tvrdeći da se više uopšte ne igram sa njima i da me mrzi. Riri, kojoj je tek pet godina i koja ima oči crne kao borovnice, gađa me u glavu

drvenom kutijom – igračkom. Obećavam im da ću se kasnije igrati s njima. Jedino mog teću Jona baš briga šta radim, dok glasno hrče na kauču u kuhinji, isuviše iscrpljen od posla da bi otišao do kreveta.

Svoje telo izgorelo od sunca moram da rashladim na svežem planinskom vazduhu, stoga letim niz mermerne stepenice napolje u svežu noć, pre nego što moja majka ili njena sestra izuste još koju reč. Kako se približava jun, očajnički žudim da odem iz Bukurešta prepunog umornih ljudi i vrelih pločnika, velikih sivih zgrada u francuskom stilu i trolejbusa koji mile. Zaobilaznica koja vodi preko Crnog mora čini mi se kao kratki predah u nekakvoj bajci. Jutarnji pogled na svetlucavo smaragdno–ljubičasto more, kroz savršeno bele grčke stubove na ivici plaže, uvek me prenese u vreme kada je Ovidije bio prognan u ove krajeve. Zamišljam sebe kao nijadu koja sanjivo hoda po vrelom pesku i lagano ulazi u vodu punu čipkastih algi i bisernih školjki. Na izmaku druge nedelje telo mi je u bolovima od sunčanja i od gomile Bukureštana koji popunjavaju svaki kvadratni metar plaža svojim improvizovanim šatorima i šarenim prostirkama. Tada počinjem da čeznem za borovinom i prijatnom hladovinom.

Ovde visoko u brdima osećam se kao kod kuće; ne kao u bajci ili u mestu iz kojeg želim da pobegnem. Na ovom mestu se osećam ispunjeno i moje srce ravnomerno kuca. Glasovi dece čuju se iza debelih kamenih zidova duž ulica. U baštama pored pločnika rastu kao krv crveni cvetovi makova i naranđasti neveni. Tik iza ćoška nalazi se velika pijaca pod vedrim nebom odakle dopiru slabašni odjeci glasova seljaka koji hvale lišu paradajz i rotkvice, lubenice i mlade krompiriće. Letnja pijaca na otvorenom je jedino mesto gde još uvek može da se kupi hrana bez čekanja u dugačkim redovima. Leti se u Rumuniji bolje jede.

Nalećem na Kristinu, prijateljicu iz detinjstva. Dve kestenjaste pletenice su joj obmotane oko glave u punđu dok mi zadi-

hano priča novosti, bez prethodnog uvoda ili makar pozdrava, kao da je očekivala da me baš večeras sretne na ulici.

„Jesi li čula za Marijanu? Mihaj ju je ubio“, kaže Kristina. „Njih dvoje su pošli na trodnevni izlet krajem aprila, malo posle zemljotresa, znaš. Silazili su sa Kneževe stene pokušavajući da se spuste do šatora pre mraka. Koračao je iza nje, kada je slučajno šutnuo neki kamen koji ju je pogodio u glavu i ubio, samo tako.“

Kristina briznu u plač. Marijana je bila njena dobra prijateljica od koje je naučila sve o ljubljenju i milovanju, što je posle prenosila meni. Pokušavam da zamislim Marijanu. Obožavala sam je i zavidela joj na promuklom glasu i načinu na koji je pravila kolutove od dima cigarete. Dopadalo mi se kako se bezbrižno bacala u naručje svom dečku, razmahujući svojom suknjom na volane. Ipak zamišljam njenog dečka Mihaja Simionua koji ima zelene oči, dugačke trepavice i prebira po žicama na gitari dok peva setne pesme. Užasnula me je vest o nesreći za koju sam saznala od Kristine, ali iz nekog razloga ne osećam tugu zbog Marijane.

Mihaj i Marijana su bili četiri godine stariji od Kristine i mene i nas dve smo bile opčinjene njima i njihovom ljubavi. Ponekad smo ih pratili i špijunirali. Posmatrala sam Mihaja krajičkom oka dok se šetao držeći Marijanu za ruku i zviždao. Sada zamišljam kako isto tako korača, ali ga niko ne drži za ruku.

Umesto da izađemo na bulevar, vraćamo se u naš kraj. Kristina ne želi da je ceo svet vidi kako plače. Prolazimo pored niza uredno poređanih žutih, bledoružičastih i plavih kamenih kuća do parka na kraju ulice, vidimo Mihaja kako šeta u krug u senci oko drvene klupe na kojoj su se on i Marijana ljubili i pevali do duboko u noć. Neobrijan je i nosi karirane planinarske pantalone, čizme i izgužvanu košulju kratkih rukava. Ugledavši ga, Kristina ponovo briznu u plač i ja joj rekoh da pođe kući i ostavi me nasamo sa njim.

Gledam ga kako puši one rumunske cigarete bez filtera koje se zovu *karpati*, po planinskom vencu, što mi se čini kao surova

šala. Nikada mi nije bilo jasno zašto su te smrdljive cigarete nazvane po najlepšem prirodnom bogatstvu koje imamo. Rumunske cigarete su najgore cigarete na svetu, oporog su i gorkog ukusa. Iznenada mi ga je žao dok tako puši i mahnito korača, očajan zbog gubitka koji je pretrpeo. Idem pravo ka njemu, bestidno mu presecam put kako ne bi mogao da me izbegne. Mora da me pogleda, što i čini. Ljutnja ga malo popušta i kratko mi se osmehnu, žmirkajući zbog dima svojim zelenim očima. Pitam ga hoće li da se prošeta sa mnom. Klima glavom.

Mesec je pun i nalazi se nisko na horizontu. On drži pogнутu glavu i hoda brzo, pa ga teško pratim. Lice mi još uvek gori od sunca sa Crnog mora i letnje noći, od punog meseca i njegovih zelenih očiju. Gorim i sijam u mraku poput žara u vatri.

U radnjama nema mesa ni toalet papira. Brašno, ulje i šećer se dobijaju na sledovanje. Ljudi govore da je ove 1977. godine loše kao i u doba staljinizma. Najgore od svega je što su se pojavili ljudi sitnih očiju u crnim kožnim jaknama koji nadziru svaki ćošak, svaki sprat u zgradama i prisluškuju sve telefonske linije. Žele da znaju da li se žališ, praviš viceve, razgovaraš sa strancima, da li planiraš da napustiš zemlju i gde si nabavio cigarete *kent*. Mnogi ljudi nekako uspeavaju da pobegnu iz zemlje. Gotovo svakodnevno stižu vesti da je taj i taj otišao na turističko putovanje u Nemačku i nikada se nije vratio, ili da je neko otišao u Jugoslaviju a onda nekako završio u Italiji. *Blago njima*, govorili bismo. *Pametni ljudi, dobro su uradili*, takođe bismo rekli.

U školi, između časova organske hemije i uporedne književnosti ili zapadne filozofije, proučavali smo socijalistički petogodišnji plan kooperativnih zadruga i proizvodnje alata i traktora, kao i utopijsku ideju socijalističke sreće u bliskoj budućnosti, gde bi svi davali u skladu sa svojim mogućnostima, a dobijali u skladu sa svojim potrebama. Činilo se da smo se našli u neakvom prelaznom periodu gde niko osim važnih vođa partije i tajne policije, koji su kupovali u specijalnim tajnim partijskim

radnjama, nije bio ni blizu tome da zadovolji svoje najosnovnije potrebe. Radnje su prazne, a metalne police sjajne i toliko uglačane da možete da vidite odraz svoga lica u izduženim obrisima metalnih površina. Ako vam se posreći, u najneočekivanije doba dana u vaš kraj može naići tovar sira ili pilećih krilaca i istog časa bi se stvorio dugačak red. Poslednji u redu obično izgledaju malodušno: znaju da ništa neće ostati na policama kada oni dođu na red. Otići će praznih cegera da pronađu neki drugi red u gradu gde im se možda ukaže prilika da budu prvi za puter, sardine ili toalet papir. Kruži šala kako Rumunima više ne treba toalet papir jer više nemaju šta ni da iskenjaju.

Ovog leta punim sedamnaest godina, iznenada postajem žena i nije me briga što su radnje prazne i što se šećer i brašno dobijaju na sledovanje. Moje plave oči plamte. Dugi udovi su mi zategnuti i nemirni. Moja kosa boje žita je neobuzdana a telo oseća veliku glad. Stalo mi je samo do toga da me ovaj čovek koji pati za svojom mrtvom ljubavi pogleda, primeti moju od sunca izbledelu kosu, preplanulo lice i ramena i odsvira mi jednu od svojih setnih pesama na gitari. Samo meni. Miris zemlje i smrti, koji mu obuzima srce, čini me ludom od žudnje. Želim da budem u srcu njegovog srca gde miriše na vlažnu zemlju. Želim da on bude moj prvi ljubavnik: tako ogorčen, gnevan, dok miriše na rumunske cigarete bez filtera i pati za svojom mrtvom dragom.

Ovo je godina velikog zemljotresa, a krvavocrveni i ružičasti cvetovi kao da su naglo iznikli iz popucale zemlje. Pohlepna, nemilosrdna crna zemlja! Pitam se da li je Marijana imala vremena da razmisli, da se zabrine, da iznenađeno uzdahne pri pomisli na sopstvenu blisku smrt. Pitam se da li je Mihaj samo bio nesmotren kada je šutnuo taj kamen nizbrdo ili je postojalo još nešto što mi Kristina nije rekla ili ni sama nije znala. Znam da su neki momci bili zaljubljeni u Marijanu. Znam da su u velikim grupama odlazili na izlete u planinu. Možda je Marijana, kao što je ponekad imala običaj da čini, preterala u flertovanju

sa Mihajevim najboljim prijateljem Raduom. Možda je Mihaj imao napad ljubomore. Možda je to bio zločin iz strasti. Sećam se njihovih žestokih svađa kasno uveče na ivici parka gde su se sva deca iz kraja okupljala. Marijana bi se uvek rasplakala i pušila cigaretu za cigaretom, a zamahnuvši svojom živopisnom suknjom na volane stavljala bi mu do znanja da odlazi. Mihaj bi je tada divlje zgrabio i u trenutku bi mu se raspoloženje iz ljutitog promenilo u nežno, a zatim bi nešto šaputali i ljubili se. Gledala sam ih opčinjena tom objavom slatkog bola.

Dok hodam kraj Mihaja, razmišljam o tome kako pun mesec nikad nije bio tako narandžast i kako nikada u nečijem srcu nije postojalo tako sveže, tek stvoreno mesto za mene, pravu požudnu kraljicu.

„Obrijali su joj glavu“, kaže. „Imala je veliku rupu na potiljku. Obrijali su njene divne, smeđe kovrdže kako bi joj pogledali rupu na potiljku. Zašto su to uradili?“

Baca cigaretu na zemlju i zuri u daljinu. Još malo hodamo, a mesec se pred nama nadima, sav narandžast, okrugao, poročan. Želim da uzmem Mihaja za ruku i nateram ga da me pogleda.

Saplićem se u svojim tankim, iznošenim sandalama. Stopala su mi u plikovima od peska i soli kojima su mi se napunile sandale na plaži i gore sa svakim korakom kao da zemlja ključa. Pridržavam se za njega kako bih povratila ravnotežu i tako ga teram da zastane. Njegovi prsti progorevaju kožu na mojoj ruci.

„Hajde da popijemo nešto“, kažem. „Danas je 15. avgust, Velika gospojina, moj imendan.“

„Mislio sam da si paganka“, kaže on.

„I jesam. Samo volim da pijem na svoj imendan. U slavu svog imena.“

„Zoveš se Marija? Tvoja tetka Nina uvek te zove Mona.“

„Moja tetka Matilda, očeva sestra, molila se Bogorodici kada sam se rađala, pa sam zbog zaštite morala da dobijem i njeno ime, Mona Marija.“

„Mona Marija.“ Smeši se i kaže da mu je aliteracija zabavna i da mu moje ime zvuči kao ime neke filmske zvezde.

Prolazimo pored zgrade moje tetke. Čujem kako me majka doziva sa balkona, govori kako je kasno i da treba da se vratim. Vičem joj da me ostavi na miru, da sam dovoljno odrasla i da mogu da ostanem napolju koliko god želim. Nastavljamo da hodamo.

Mihaj kaže da kraj železničke stanice postoji radnja s alkoholnim pićima. Dugo hodamo u tišini. Posmatramo voz koji, dimeći se, izlazi iz stanice i par koji se ljubi na uglu ulice. Ljubomorna sam na sve ljubavnike, mrtve ili žive. Žedna sam i bunovna, zaljubljujem se svakim korakom kojim pratim Mihaja dok gledam njegov profil, njegove guste crne trepavice i tužne zelene oči. Večeras, na svoj imendan, ne brinem se zbog sledovanja šećera i brašna dokle god u radnji ima votke, a nje uvek ima.

Kupujemo jeftinu votku *cujku*, nastalu vrenjem šljiva, i vraćamo se peške u naš kraj. Upravo kada treba da pređemo ulicu do zgrade moje tetke, uzimam Mihaja za ruku i odvlačim ga u sporednu ulicu. Tama miriše na moj omiljeni cvet *regina noptii*, noćnu frajlu. Pijemo iz flaše na ulici u čast mog imendana.

Toliko se smejem da mi suze naviru na oči. Mesec se umnožava. Divno je kad se mnogobrojni meseci rasprše iznad vas kao zvezde i kada udišete miris noćne frajle i držite za ruku ovog tužnog čoveka koji već razmišlja o tome kako će me poljubiti. Živa sam. Ovde sam, smejem se pred njim, ovako preplanula i zlatna dok mi se priviđaju svi ovi meseci na nebu. Ležim na uzanom parčetu travnjaka uz ivicu pločnika, pod drvoredom mladih topola, kraj gvozdene ograde koja odvaja ulicu od parka ispred zgrade moje tetke. Komšinica koja živi u stanu ispod tetkinog prolazi pored mene noseći kesu sa krompirima. Odmahuje glavom i mrmlja nešto poput „gradske devojke“.

Mihaj leži pored mene i gledamo u nebo i mnogobrojne mesece koji lebde u narandžastim svetlećim krugovima. Vreme se zaustavilo. Vreme je izgubilo važnost, kao kad je doktor Faust

tražio od đavola da zaustavi trenutak zato što je prelep. Nedavno sam pročitala *Fausta* za čas uporedne književnosti. Pohađam specijalnu srednju školu za književnost u Bukureštu, čitam dela svetske književnosti a imam prijatelje koji idu u englesku, francusku ili italijansku školu. Moj otac i njegovi prijatelji, pesnici i umetnici, misle da je reč o nekakvoj zgodnoj grešci u sistemu. Mora da je partija previdela opasnost koju donose kursevi uporedne književnosti, pošto je isuviše uposlena uništavajući sve ostalo.

Ne sviđa mi se *Faust*, ali mi se dopada rečenica: „O, Bože, učini da ovaj trenutak potraje jer je tako lep!“ Zašto bi neko ispisivao na stotine dosadnih stranica o đavolu i čitavom tom poslu oko prodavanja duše kada je pisac slobodno mogao da ostavi ovu jednu jednostavnu rečenicu.

Ležim na zemlji i priželjkujem da ovaj trenutak – sadašnjost – ovo rumunsko leto u gradiću podno Karpata traje večno. Želja je duboko u njegovom srcu i u ovoj zemlji okrenutoj naopačke: rascvetavam se poput noćne frajle, mirisne i punačke.

Ne znam šta se posle toga dogodilo. Budim se u krevetu u stanu moje tetke, kraj svoje dve sestričine. I tetka, i teča i moja majka me grde. Prolazi nekoliko dana a ja ne srećem Mihaja. Kao da hodam u snu.

Stiže i 23. avgust, rumunski nacionalni praznik, komunistički praznik kada ljudi moraju da marširaju ulicama sa crvenim partijskim zastavicama i kliču *Nikolae si poporul, Nikolae si partidul*. „Nikolaje i narod, Nikolaje i partija.“ Ako ne vičete dovoljno glasno, može vas primetiti neko od onih ljudi u kožnim jaknama. Moji tetka i teča moraju da učestvuju u paradu. Svi odrasli su otišli, moje sestričine su kod suseda, a ja sam ostala sama.

Odlazim u njegovu ulicu, koja je udaljena dva bloka od stana moje tetke, na kraju niza pastelnih kuća. Njegova je veća od ostalih, nije ni bledoružičasta ni zelenkasta već siva; od kame-na je i ima crveni krov. U njoj su tri stana, ali i dalje izgleda kao

kuća, a prednje dvorište je odvojeno od ulice gvozdenom kapijom boje cigle. Znam da je njegov stan na prvom spratu jer sam prethodnih leta, kad god sam se šetala sa Kristinom po kraju, kroz otvorene prozore viđala njega i Marijanu zajedno. Ponekad bismo ih špijunirale i gledale kako se ljube, glava slepljenih jedno uz drugo. U drugim prilikama svirao joj je gitaru a zvuci njegovih struna izletali su kroz prozor poput ćudljivih lastavica koje lete po kraju. Bila je to setna pesma o planinama pod mesečinom.

Koračam gore-dole ulicom i motrim njegovu kuću. Neka žena u prolazu se zaustavlja i pita da li može da mi pomogne, ako sam se izgubila. Kažem: „Ne, hvala, čekam nekog.“ Onda, kao da je to istina, teška staklena vrata Mihajeve zgrade se otvaraju i on izlazi, i dalje u istoj izgužvanoj košulji i kariranim pantalonama koje je nosio i prethodne nedelje, ali sada je obrijan. Korača uz blago njihanje, kao da hramlje. Prilazim mu. Zauzstavljamo se i gledamo jedno u drugo.

„Hajde, pokazaću ti jedno mesto u planini“, kaže kao da me je očekivao. „Nikad nisi bila tamo.“

„Nisam obučena za pentranje po planini“, kažem. Nosim providnu plavu haljinu i iste one izlizane tanke sandale.

Autobusom se vozimo do poslednje stanice u podnožju planine, zatim liftom do pola puta uzbrdo. Vodi me do staze koja ide kroz šumu. Svetlozelena paprat i zvončići razastiru se po gumnu, a popodneвно sunce provlači se kroz granje brezinog drveća i ogromnih hrastova. Naše korake, koji odjekuju u tišini šume, prekidaju samo nervozni zvuci detlića ili žalobni zov kukavice. Vazduh je prepun treperavih svetlosnih čestica. Staza postaje sve strmija.

Zastajkujem, sandale su mi prepune kamenčića. Plava haljina koju mi je majka sašila prekrojivši staru zavesu, vlažna je od blata. Zapijete o žbunove koji se nadvijaju nad stazom i skrivaju je. Rumena sam i preznojavam se dok me Mihaj vuče za ruku, nagore.

Ugledamo divlje maline i on se naginje da ih ubere. Hrani me divljim malinama, jednom po jednom. Osećam opor ukus voća izmešan sa duvanskom smolom sa njegovih prstiju. Znam da su mi usne crvene od malina i da želi da ih poljubi.

Čujemo grmljavinu. Kiša počinje da pada takvom silinom da mogu da vidim kako se sliva i prska na sve strane. Mihaj naglo skreće na drugu stazu gde se najednom nalazimo ispod drvene nadstrešnice. Mokri smo do gole kože. Plava haljina pripija mi se uz telo i kroz nju vidim svoje bradavice. Svaki delić tela jasno mi se ocrtava pod paučinastom, mokrom haljinom. Iz džepa svojih planinarskih pantalona Mihaj vadi plastičnu kesu i iz nje izvlači parče debele bele tkanine. Kaže mi namigujući: „Moraš biti spreman na sve u planini.“

Briše mi lice, kosu i vrat belom tkaninom koja brzo upija vodu. Pedantan je i brižljiv. Tkaninom prelazi preko mojih ramena, grudi, stomaka, podjednako se zadržavajući na svakom od tih delova. Osećam neobičnu vrelinu koja izbija iz mog tela. Očarana sam i ne želim da ikad prestane da me briše tom belom tkaninom.

„Eto, sad je bolje. U planini ne valja dugo biti moker, može da se zaradi upala pluća.“

I kada ostarim i zanemoćam, čak i na samrti, pamtiću ovaj trenutak na letnjem pljusku dok zurim u usne čoveka koji dobro poznaje planine i koji nekakvom belom tkaninom briše moje telo.

Gledamo se, ali se ne ljubimo. Osećam njegov dah na svom vratu. Privija me na svoje grudi i drži me, gladeći mi kosu. Dišem na njegovim grudima, zaklonjena od kiše.

„Stala je. Možemo da nastavimo“, kaže i ponovo me uzima za ruku.

Vraćajući se na stazu koja vodi gore u planinu do neke njegove mistične stene, vidimo ružičaste, plave i ljubičaste oblake koji se uzdižu iz dolina i opkoljavaju nas. Iz dolina pod nama izdiže se blještava, šarena izmaglica; tamnozeleni venci Karpata okru-

žuju nas poput čarobnog prstena. Kroz jedan otvor u oblacima vidimo deo grada, kao da virimo kroz začaranu ključaonicu.

„Ovo je retka pojava“, kaže. „Oblaci idu dalje a sunce pokušava da se probije i tako se odražava u njima.“

Konačno stižemo do velike stene. Bele, oštre stene sa pećinom u podnožju. U dolini psi laju, a čujemo i zvona Crne crkve, luteranske crkve koja je pre nekoliko stoleća preživela veliki požar. Gotovo da možemo da nazremo obrise crkve kroz ljubičaste oblake, njene ravne, tamne, nagorele gotske zidove i tornjeve koji streme uvis. Odjek zvona dopire do nas i, dok se naginjemo preko bele stene i posmatramo ljubičaste oblake u dolini i zalazak sunca nad gradom, kaže mi da imam zvezdice u očima. Zvona crkve odjekuju, odjekuju, odjekuju.

Osećam ukus malina na njegovim usnama. Želim da se istopim u ružičastim oblacima, zvonima i ovom poljupcu koji ima ukus najlepšeg šumskog voća na svetu. Crkvena zvona odjekuju a ja osećam kako mi telo poprima oblik punog meseca i miris divljih malina.

Kiša je spustila barjake na svečanosti povodom 23. avgusta. Po povratku s planine, zatičemo ulice prepune pocepanih, raskvašenih, papirnih crvenih zastavica. Povijeni i pokisli, ljudi se kreću kroz barice i gaze crvene zastavice. Stvarno me nije briga. Iznenada osećam kao da više ne živim u ovoj zemlji. Kako prilazimo mojoj zgradi, osećam da mi stiska ruku. Poziva me da dođem do njega sutra, rano ujutru.

Od ovog dana svakog jutra se iskradam niz stepenice pre nego što ostali ustanu. Perem kosu ledenom vodom, pošto toplu vodu imamo samo jedan sat dnevno ili dva sata svakog drugog dana i ne smemo je trošiti lakomisleno. Ponekad uopšte nemamo vodu rano izjutra ili kasno uveče. Partija stalno pokušava da nas natera da štedimo na nečemu, grejanju ili struji, pomamno nas gurajući ka socijalističkoj utopiji koja samo što nije stigla. Perem kosu u lavabou sapunom za veš, koliko god brzo i tiho mogu, nadajući se da se tanak mlaz iz slavine neće prekinuti i

ostaviti me sa kosom lepljivom i belom od sapunice. Jutra su uvek pro hladna; drhtim dok slećem niz mermerne stepenice a mokri pramenovi kose mi padaju niz vrat i ramena.

Pušta mi Edvarda Griga. Prvo oduva čestice prašine sa ploče, zatim je nežno polaže na gramofon i spušta iglu jednim brzim, laganim potezom. Stoji nepomično nekoliko sekundi i sluša muziku uz zadovoljan osmeh na licu.

„Slušaj, zvuči kao kiša. Ovo je *Per Gint*. Volim ovu muziku, a ti?“ kaže ponosno kao da ju je sam napisao.

„Da, divna je. Nikada je ranije nisam čula.“

„Drhtiš“, dodaje i stavlja ruke na moja ramena.

Tonovi muzike koji podsećaju na kapi prodiru u svaku poru moga tela. Posteljina u njegovom krevetu je uštirkana i hladna. Dok skidam svoju plavu haljinu, istu onu koju sam nosila na planini po kiši, kroz otvoren prozor vidim portrete Marksa, Engelsa, Lenjina i Nikolaja Čaušeskua, *oca nacije*, okačene na zgradu preko puta ulice. Ružni su i plaše me.

Kao da sve znam, razabirem potanko svako njegovo milovanje po telu. Nisam stidljiva. Talasi vreline i zvukova dižu se u mom telu. Delovi tela, šapati. Grize me za rame, ja grizem njegovo. Ošamućena sam, obuzeta onim što mi se dešava. Čujem decu koja se igraju ispod našeg prozora i uporno, monotono udaranje lopte o pločnik.

Bradata lica Marksa, Engelsa, Lenjina i golobrado lice Nikolaja Čaušeskua posmatraju nas sa zgrade preko puta ulice. Vidim ih kroz prozor, sa mesta na kojem ležim. Zatvaram oči i ne mislim ni na šta. Čuje se Grigova muzika. Kiša od sićušnih kapljica zvuka. Mihajevo telo je vretenasto, zategnuto i miriše na borovinu, kao da je upio sve planinske mirise u svoju preplanulu kožu. Nestajem u ovom spletu ruku i nogu, u stapanju tela sa telom. Svaki deo moga tela želi da zavrišti i zaječi dok me drži u naručju. Kroz glavu mi, iza zatvorenih kapaka, sevaju ljubičasti i crveni odblesci i proleću kroz vene i mišiće. Držim ga za ruku dok leži kraj mene, znojav i drhtav.

Prozračne zavese lelujaju na povetarcu. Kroz zavese, iznad naših glava, bradata lica trojice marksističkih vođa i četvrtog, oca nacije, pilje u nas. Smejemo se i kreveljimo im se, kažemo im da mogu da idu skroz dole, do pakla. On navlači zavese i vraća se do mene kako bi mi šapnuo nešto na uvo. Kaže da sam njegova mala divlja malina i da će me celu pojesti. Kaže da će me oteti i pobeći sa mnom u šumu gde nas niko neće naći i gde ćemo živeti zauvek kao dvoje urođenika, hraneći se šumskim bobicama i korenjem. Potom se valjamo po hladnim čaršavima i smejemo.

Leto mi proleće, nesvesna sam svega i svakoga oko sebe, svakog jutra u zoru letim gore–dole stepenicama, uvek mokre i čiste kose. Ležimo u šumi koju poznaje, pod borovim drvećem i kraj tajnovitih potoka na skrovitim livadama, gde mi se mirisi borovine i zemlje upijaju u kožu. Noću me budi mesec, a zlatna nit vezuje moje misli sa njegovim, moju želju sa njegovom. Napuštam tetkin stan usred noći i kroz prozor se poput lopova uvlačim u njegov krevet. Grlim njegovo toplo telo koje miriše na borovinu. Grizem ga za vrat, ramena, usne – uvek te usne.

Kada je kucnuo čas da se vratim u Bukurešt i krenem u školu, nad vrhovima planina i našom belom stenom počele su da se nadvijaju sitna kiša i magla. Leto se u planinama uvek iznenada završava i pretvara u jesen za nekoliko dana tokom kojih noći postaju hladnije, jutarnje svetlo poprima tamniju zlatnu boju a vazduh podrhtava kao uzdah u nervoznom iščekivanju hladnog vremena. Polazim u poslednji razred srednje škole dok mi se prijemni ispiti za fakultet zlokobno smeše na kraju godine. Osećam kao da preko noći moram da odrastem, sazrim kao letnja svetlost koja prelazi u jesenju. Budućnost se čini nejasna poput planinskih vrhova obavijenih belom izmaglicom.

Dan pred moj odlazak, Mihajevo raspoloženje postaje mračno i on priča o Marijani, o tome kako je patila od zubobolje i kako je stavljala votku na bolestan zub. Priseća se kako je trčala kamenitom stazom tog popodneva, bezbrižna i srećna. Seća se

kako je nogom slučajno udario jedan veliki kamen koji se skotrljao niz stazu. Posebno naglašava „slučajno“, kao da se sapliće o tu reč. Lice mu se mračni kao da je nenadano obavijeno nekom senkom. Iznenada me plaši. Sedi na ivici kreveta, sa glavom između ruku. Možda je ubio Marijanu. Možda taj kamen nije bio nimalo „slučajan“? Možda sam zaljubljena u ubicu. Odađnavam mračne misli. Ta ideja me neobično privlači. Zločini iz strasti me opčinjavaju. Nikada mi nije palo na pamet da bi neko zaista ubio nekog drugog iz ljubomore, prevelike ljubavi ili ljutnje, osim u romanima. Želim da iz njegovog srca zauvek izbrišem uspomenu na Marijanu. Mrzim što se njeno odsustvo uvlači između nas. Ustajem iz kreveta u nastupu ljubomore i spremam se da pođem bez pozdrava. Žao mu je zbog toga što je tužan. Uzima me za ruku i liže mi dlan i vrh svakog prsta. Kaže da ne želi da me izgubi.

„Ubiću te ako umreš“, kaže on.

Zatim me čvrsto grli i drži me tako sve dok ne počnem da se borim da dođem do vazduha.

„Ja sam poput čička u polju. Žilavi smo i nikad ne umiremo“, kažem kroz smeh dok uzmičem iz njegovog čvrstog stiska.

Bockam mu ruke i vrat noktima, da mu pokažem kako sam kao divlji čičak skitnica. Smeši se, zaboravio je na Marijanu.

Sanjam nas dvoje, same na ulici u noći, nosimo stari kofer koji je moj deda-stric Ivan nosio kada se pojavio dvadeset pet godina nakon što su svi mislili da je mrtav, a onda ponovo nestao u Sovjetskom Savezu. Sedimo na koferu, na nebu su dva meseca, a Marijana izranja iz magle. Prilazi nam, osmehujući se. Vidimo da nema zube, da se ceri zastrašujućim bezubim osmehom. Osećam tugu duboku kao smrt.

POPLAVE, RATOVI I PRABABINO OGLEDALO

Tog leta, kada mi je sedamnaest i kada sam zaljubljena u Mihaja, privlači me prababino srebrno ogledalo koje se nalazi na sanduku od mahagonija u tetka Nininoj dnevnoj sobi otkad pamtim sebe. Zurim u njegov okrznuti ćošak, debelu drvenu zadnju stranu koja je nekada držala muzičku kutiju. Uglavnom zurim u ogledalo, posmatram svoje lice kao da pripada nekom drugom: ovalne plave oči, griva od kose, špicasta brada, ravan nos i crvene usne otekle od Mihajevih poljubaca i ugriza. Crveni trag ugriza vidi se i na mom dugačkom vratu.

Ovog začaranog leta sa nebom prepunim meseca i ukusom vlažne zemlje i sveže kiše, dozivam obrise svojih porodičnih priča u tajanstvenom ogledalu. Upravo poput devojčice Lusil iz priče koju mi je čitala majka iz majušne knjige sa francuskim bajkama. Lusil može da vidi sve što želi u čarobnom ogledalu koji joj je poklonila vila: svoje mrtve rođake, ljude koje voli a koji su negde daleko i svoju budućnost. Ja se, međutim, plašim da zavirim u svoju budućnost. Ne tražim to od prababinog ogledala. Dok gledam sopstveno lice u ovom ogledalu želim da vidim prošlost, da zamišljam ljude iz moje porodice koji lebde u srebrnastom ogledalu i pružaju svoje čežnjive ruke ka meni.

Plašim se turobne tišine koja nastane kada Mihaj pomene Marijanu. Plašim se sna u kojem nas dvoje po noći sedimo na

starom koferu nasred ulice a Marijana nam se ceri uz bezu-
bi osmeh. Sećam se priča moje majke o velikim ljubavima u
našoj porodici i ženama koje su pronašle muškarce svojih živo-
ta i ostale uz njih, zauvek. Gubim dah pri pomisli na jutro kada
Mihaj možda ne bude deo mog života. Jednostavno prestajem
da dišem pri pomisli na tako nešto. Trčim do Mihaja kako bih
se uverila da je još uvek tu, na prvom spratu sive kamene kuće
sa krovom od crvenog crepa. Kažem mu da ću ga uvek voleti.
Ljubim ga dok ne počne da se guši. Molim se mojim ženskim
precima i preklinjem ih da zaštite moju ljubav prema Mihaju.
Nekako mi se moje mrtve rođake čine pouzdanijim od Boga ili
Bogorodice koje moja tetka Matilda uvek spominje. Želim da
budem kao žene iz moje porodice, one snažne i srećne u ljubavi.

Moja prababa se spasla od velikih poplava iz 1918. godine
tako što se spustila niz reku Nistru na velikim drvenim vratima,
stiskajući uz grudi kovčeg sa srebrnim ogledalom i muzičkom
kutijom koja je svirala Betovenovu *Za Elizu*. To se dogodilo u
Cetatea Albi, Beloj tvrđavi, gradu u oblasti Besarabije, u Mol-
davi, pre nego što je postala deo Sovjetskog Saveza.

Ona pluta na nemilosrdnoj reci koja sobom nosi ormare,
povrtnjake i kokošinje, dok joj se duga plava kosa vijori na
vetru, a na grudima privija četvrtasto srebrno ogledalo i iznova
sluša muziku koja se navijanjem ključa nastavlja. Posle mnogo
časova, vrata na kojima pluta udaraju o drvo i ona nekako uspe-
va da se popne na njega i dalje držeći ogledalo. U polusvesnom
stanju iščekuje da je neko pronađe, gore u skrovitom mestu
među gustim granjem.

U suton, sa bujicom koja i dalje divlja, dok je nebo prošarano
zlokobnim ljubičastocrvenim bojama, jedan čovek u čamcu za
spasavanje prilazi drvetu i čuje slabašnu melodiju, kao da neko
svira neki čudan instrument. Pronalazi moju prababu među
isprepletanim granama kako se čvrsto drži za ogledalo i tiho
pevuši nešto nalik na uspavanku.

Vanja Golubov je spušta u čamac. Umotava je u ćebad i
ušuškava, a zatim snažno vesla do udaljene obale. Pokušava
da otkrije ko je ona, šta se desilo njenoj porodici, iz kog dela
grada je. Sve što od nje saznaje jeste njeno ime, koje nepre-
stano ponavlja: Paraskeva Dumitresku. Šapuće svoje ime kao
da je nekakva pesma, uspavanka, kao što je pevušila pesmu iz
muzičke kutije.

On je unosi u kuću gde živi sa svojom majkom i polaže je u
dnevnu sobu, zamolivši majku da mu pomogne da je presvu-
če i da joj nađe nešto suve odeće. Oni žive na obodu grada, u
beloj kamenoj kućici do koje voda nije prodrila.

Zaljubljuje se u izgublenu žutokosu devojkicu koja nestaje i
vraća se iz bunila, pričajući o belim konjima i vojnicima koji
plutaju rekom, a on je tera da malim gutljajima ispija vodu kako
bi umirila groznicu. Jedne večeri, posle tri dana buncanja i gro-
znice, učini mu se da će je izgubiti. Otkucaji srca joj se uspora-
vaju i hvata je snažna groznica koja čini vrelim vazduh oko nje.

Majka mu pomaže da je noću umota u hladne čaršave i spr-
avlja joj hladne čajeve od ruskog lekovitog bilja. Bez prestanka joj
priča kao da njegove reči, koje do jutra postaju zbrkane i besmi-
slene kao i njene, mogu da je odvuku daleko od bolesti i same
smrti. To mu i uspeva. Jednog jutra u osvit zore, kada Vanjina
majka konačno odlazi u svoju sobu da počine, Paraskeva izne-
nada pogleda u Vanju. Po prvi put te nedelje je mirna. Gleda
Vanju kao da ga zna ceo svoj život. Nije ni prestravljena, ni izne-
nađena što se zatekla u kući tog čoveka, u njegovom krevetu
pošto je danima plutala po podivljaloj vodi. Traži svoje ogleda-
lo i pita da li je pronašao njeno ogledalo sa muzičkom kutijom
sa zadnje strane. Pokazuje joj ga. „Tu je, vidiš? Malo uprljano“,
kaže brišući ga rukavom. „I dalje radi“, dodaje i namotava ključ.
Ona ga zaustavlja, nežno mu dodirujući ruku.

Prekida zvuke koji se čuju i polaže ogledalo u njene ruke.
„Čuvaj ga“, kaže, „za sreću. Ono mi te je dovelo.“

Ona se smeje. I on se smeje. I dalje se tresu od smeha kada ulazi Vanjina majka. Gleda kako se smeju i shvata da će Paraskeva preživeti i da će postati njena snaja. Srećna je zbog svog sina koji je konačno sebi našao mladu.

Godina 1918. je i rat je progutao na hiljade mladića po bojnim poljima, a poplave su progutale blatnjava sela i još više života. Nastupa glad. Ako imate sreće, pronalazite svoju srodnu dušu usred takve nesreće, spasete nekoga ili bivate spaseni. Tako ljudi nalaze svoje srodne duše, halapljivo, bezobzirno, usred leševa u raspadanju, na samoj ivici života i smrti. Iako su joj roditelji nastradali u poplavi, Paraskeva smatra da je imala sreću. Pronašao ju je neko sa belom kamenom kućom na kraju grada kuda voda nije prodrla, sa kućom koja ima mali povrtnjak, malo polje kukuruza i tri bele kokoške.

U leto se venčavaju u malom povrtnjaku dok seoski harmonikaš iznova svira samo dve pesme, jednu veselu i jednu setnu. Piju *cujku*, rakiju koja se pravi od šljiva u vrenju. Jedu *mama-ligu*, kukuruznu kašu koju seljaci jedu umesto hleba a ponekad i umesto svega ostalog i plešu do zore uz te dve melodije. Te noći želi da navije muzičku kutiju kako bi ponovo slušala *Za Elizu* u istom krevetu u kojem ju je Vanja povratio iz bunila i sa ivice smrti uz pomoć hladnih obloga i ruskih čajeva od lekovitog bilja.

Tog leta sa mnogobrojnim narandžastim mesecima kada otkrivam požudu koja se krije u mom telu, istovremeno sam i moja prababa koja sluša Betovena iz muzičke kutije s ogledalom koje je spasla od poplave. Želim da budem Paraskeva koja u zanosu grize Vanju za rame i zariva nokte u njegova leđa. Želim da sam ona u malenom škripavom krevetu u beloj kamenoj kući na kraju grada kojeg velika poplava nije dosegla, dok mirišem i ližem telo ovog mladića u njegovom krevetu u kom sam se nekoliko dana borila između života i smrti, ophrvana groznicom iz zaražene reke.

Paraskeva i Vanja imaju dva dečaka, Ivana i Viktora. Ivan će nestati u Drugom svetskom ratu a Crveni krst ga pronaći dvadeset pet godina kasnije, kada njegova majka već bude mrtva. Viktor će postati moj deda, uvek nežan i tužan zbog toga što je izgubio brata. Ovako se pamte priče u našoj porodici: nekoliko velikih događaja, velike katastrofe i jedna do dve scene, od kojih su neke nastale na osnovu sačuvanih smeđih fotografija, dok su druge prenete i nebrojeno puta prepričane do tačke kada su postale nejasne i maglovite poput bajki.